

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)
Ul. Vojtova, Grmelova, Havlenova, Sobotkova, parc. č. 507/1, 471/1, 467/17.

Mladohradištní období (RS4), novověk – industriální období.
 Sídliště, pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchraný výzkum.
 Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace akce z let 2017–2019: WGS-84 – 49.1826956N, 16.5964889E; 49.1820131N, 16.5966553E; 49.1822069N, 16.5986025E; 49.1828933N, 16.5984469E

Lokalizace akce z roku 2020: WGS-84 – 49.1831556N, 16.5988744E; 49.1830603N, 16.5988983E; 49.1830903N, 16.5991906E; 49.1831097N, 16.5991878E; 49.1830878N, 16.5989339E; 49.1831572N, 16.5988953E

Článek zahrnuje dvě akce na téže lokalitě, jichž se postupně týkají lokalizace uvedené výše.

V roce 2020 bylo ukončeno zpracování záchraného archeologického výzkumu realizovaného v letech 2017 až 2019 společností Archaia Brno z. ú. v souvislosti s výstavbou bytových domů na Vojtově ulici v Brně (akce A017/2017; Grünseisen et al. 2020).

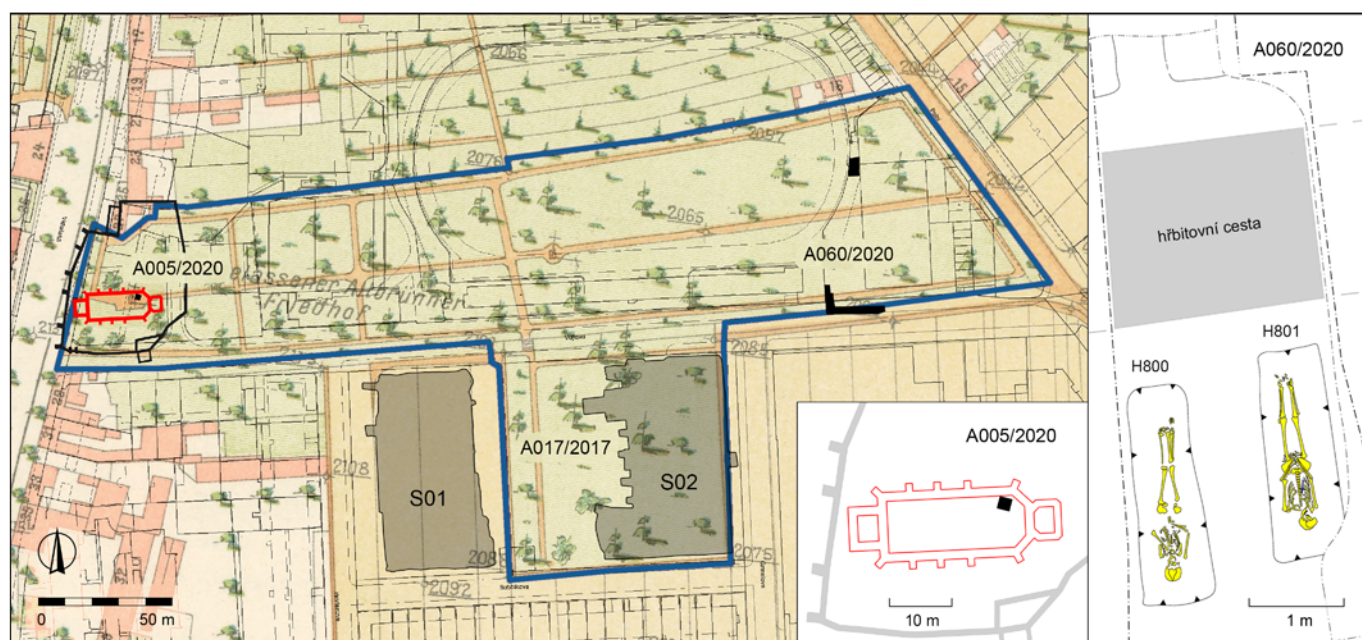
Sledovaný prostor vymezený ulicemi Vojtova, Havlenova, Sobotkova a Grmelova se nachází jižně od stadionu Moravské Slavie (obr. 39, 40). Celková plocha staveniště zaujímá plochu přibližně 11 250 m². Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí extravilánu katastru Starého Brna, resp. pozdější Vídeňky, a nacházely se zde polnosti. V severozápadním sousedství stával nejpozději od počátku 14. století do 90. let 18. století farní kostel sv. Václava se hřbitovem. Postupně se rozšiřující hřbitov zabral po roce 1866 i část zkoumané parcely. Zrušen byl v roce 1883, kdy došlo k založení dnešního Ústředního hřbitova. Území hřbitova zůstalo až do 20. let 20. století nezastavěno. Teprve na přelomu 20. a 30. let byly vyměřeny ulice Havlenova, Grmelova a Sobotkova a prostor mezi nimi byl využíván jako opravárenské zázemí autobusové vozovny Dopravního podniku města Brna, a.s.

Zkoumaný prostor je situován na pravém břehu řeky Svratky, na mírném svahu klesajícím severovýchodním směrem od úpatí Červeného kopce do inundace. Lokalita se nachází cca 207,2–209,7 m n. m. Kvartérní pokryv je tvořen akumulací eolických a koluviálních sedimentů (spraše a sprašim podobné sedimenty s příměsí písků a valounů pocházejících ze spodnodevonských slenců) uložených na středpleistocenní terase tvořené zahliněnými fluvialními štěrky a štěrkopísky, které se nacházejí 202–204 m n. m. Tento sled vrstev je ukončen oranžovým prachovým sedimentem C (slabě vyvinutá půda), na který dosedá holocenní půda typu černozemě (horizont A–B), jež ve zkoumaném prostoru dosahuje mocnosti 0,3 až 0,8 m.

Postup předstihového záchraného archeologického výzkumu mohl být koncipován na základě informací získaných zjišťovacím archeologickým výzkumem provedeným v roce 2014 (Kolařík 2014) a podrobnou historicko-archeologickou rešerší dotčeného prostoru. Na základě těchto informací bylo ještě před započatím záchraného archeologického výzkumu jisté, že v prostoru budoucí stavby se nacházejí pozitivní archeologické situace. Vedle novověkého hřbitova bylo nutné počítat s intenzivním osídlením z období pravěku až raného středověku, zcela vyloučit nebylo možné ani osídlení ze starší doby kamenné. V první fázi výzkumu (duben 2017 až leden 2018) byl archeologicky zkoumán prostor stavebních jam pro objekty bytových domů SO01 (plocha S1, západní, 2707 m²) a SO02 (plocha S2, východní, 3153 m²). Do září roku 2019 pak probíhal terénní archeologický dohled nad zemními pracemi souvisejícími s výstavbou bytových domů, v jehož rámci bylo provedeno několik menších plošných odkryvů.

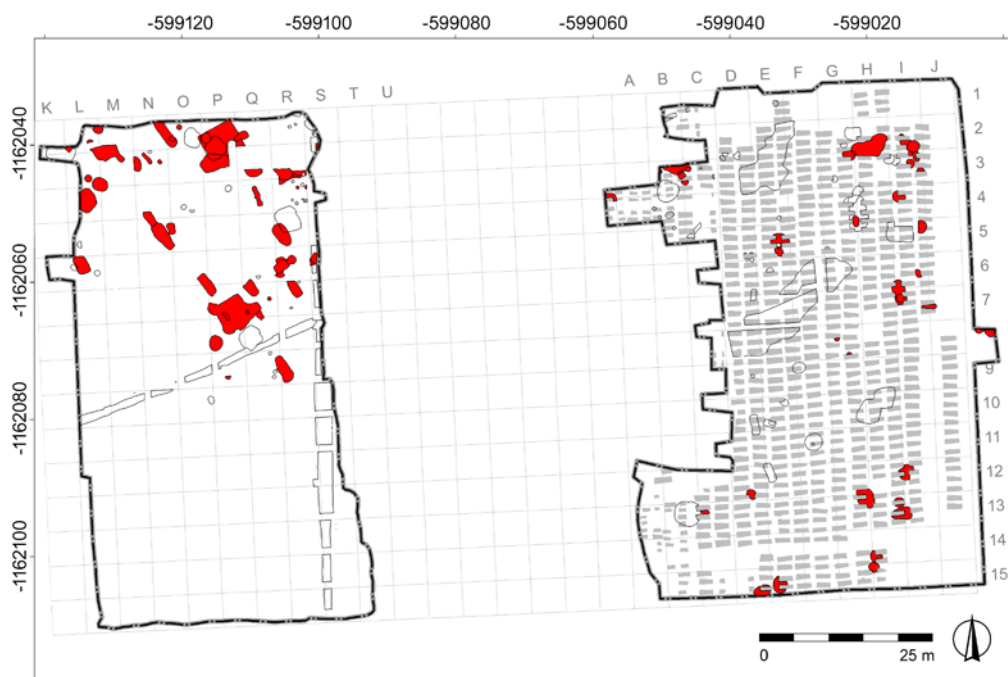
V průběhu výzkumu byla mimo jiné odkryta část sídliště z raného středověku, z mladší doby hradištní a část novověkého hřbitova z let 1866 až 1883.

Zachyceno bylo více jak 80 sídlištních objektů (asi 52 na ploše S1 a 32 na ploše S2; obr. 40), mezi kterými vynikají především 3 suterény dřevohlinitých domů (obr. 41). Dále byla

Obr. 39. Brno, ulice Vojtova. Výzkumy z let 2017–2020 v prostoru starobrněnského hřbitova (vlevo sonda v prostoru zaniklého kostela sv. Václava, akce A005/2020; uprostřed plochy S1 a S2, akce A017/2017; vpravo akce A060/2020). Zaměřeno v současném katastrálním plánu, podložené historickým katastrálním plánem z roku 1906 (soukromá sbírka; sestavil J. Grünseisen). Archaia Brno z. ú.

Fig. 39. Brno, Vojtova Street. Excavation areas from 2017–2020 in the Old Brno cemetery (on the left: trial trench in the former St Wenceslas Church, fieldwork event A005/2020; in the centre: areas S1 and S2, fieldwork event A017/2017; on the right: fieldwork event A060/2020). Surveyed in the present-day cadastral plan underlain by a historical cadastral plan from 1906 (private collection; assembled by J. Grünseisen). Archaia Brno z. ú.

Obr. 40. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Lokalizace zkoumaných objektů z raného středověku v plochách S1 a S2. V ploše S2 patrné rozmístění hrobů novověkého hřbitova. Archaia Brno z. ú.

Fig. 40. Brno, Vojtova Street (A017/2017). Localisation of the examined early medieval features in areas S1 and S2. Graves from the Modern Period cemetery are visible in area S2. Archaia Brno z. ú.

dokumentována minimálně dvě pyrotechnologická zařízení. Na přítomnost dalších, snad nadzemních, pecí mohou ukazovat některé výplně objektů. Některé jámy jistě původně plnily funkci zásobnic. U většiny objektů však jejich primární funkci určit nedokážeme. V obecném pohledu se jednalo o sídlištní jámy, které mohly být hloubeny např. za účelem získání hlíny pro stavbu nadzemních dřevohliněných konstrukcí staveb, jiné snad sloužily jako sklípky, sklady určitého druhu potravin. Následně byly tyto jámy většinou záměrně zasypány odpadem. Zvláště z výplní objektů na ploše S2 bylo vyzvednuto nemalé množství výrobního odpadu (nízké misky se skelnou polevou na vnitřním povrchu, skleněné kroužky, snad i defektní), který lze spojit s výrobou skleněného šperku. Předpokládáme, že tomuto účelu mohla sloužit i jedna z odkrytých pecí.

Na základě dosavadních znalostí o raně středověké přemyslovské aglomeraci, jejíž centrum je tradičně hledáno na svrateckém levobřeží v okolí dnešního Mendlova náměstí, lze zachycené osídlení považovat za součást ekonomického zázemí brněnského hradu, které se rozkládalo na pravém břehu řeky Svratky. Toto jakési předhradí zahrnovalo sakrální areál s rotundou a hřbitovem

v místech dnešních domů Vídeňská 16–22. V okolí pak byly archeologickými výzkumy doloženy rozličné výrobní a řemeslné aktivity a také několik fortifikačních prvků. Nynější výzkum však poprvé v prostoru raně středověké brněnské aglomerace doložil sídlištní objekty obytného charakteru, které společně s dalšími objekty naznačují jakési plánovitě rozvržené sídliště. Za zmínku jistě stojí i nálezy několika jezdeckých ostruh, které snad mohou být dokladem přítomnosti elitní skupiny tehdejšího obyvatelstva. Na základě dosavadních archeologických nálezů lze také předpokládat, že zjištěné sídliště může být jihozápadním okrajem zmíněného nerezidenčního areálu, přičemž na základě ojedinělých nálezů lze uvažovat, že osídlení pokračovalo minimálně východním a snad částečně také jihovýchodním směrem od zkoumané plochy.

Nálezy hmotné kultury, zvláště keramika a případně železné předměty (např. ostruhy), zachycené osídlení datují do období 11. až 12. století. K přesnějšímu časovému zařazení přispívá rovněž 11 mincí. Větší část získaných exemplářů (8 ks) patří k moravským ražbám Konráda I. na Brněnsku (1061–1092). Dále byly po jednom exempláři získány ražby uherského krále Štěpána I.

Obr. 41. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Ortofoto jednoho z raně středověkých suterénů se vstupní šíjí a do podloží tesanou pecí. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 41. Brno, Vojtova Street (A017/2017). Orthophotograph of one of the early medieval basements with the entrance neck and an oven hewn into the bedrock. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 42. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Celkový pohled na zkoumanou plochu hřbitova od západu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 42. Brno, Vojtova Street (A017/2017). Overall view of the examined cemetery area from the west. Photo by Archaia Brno z. ú.

(997–1038), Břetislava I. (1037–1055; ražba z let 1050–1055) a společná ražba Břetislava II. a Vratislava II. ražená po roce 1092. S ohledem na nejmladší minci můžeme zachycené osídlení datovat do období 2. poloviny 11. století až 1. poloviny 12. století, byť počátky osídlení již v 1. polovině 11. století nelze zcela vyloučit. Toto zjištění koresponduje se zjištěními archeologických výzkumů v blízkém okolí.

Kdy přesně osídlení zaniká, nevíme. Výsledky archeologického výzkumu však naznačují, že k tomu došlo někdy během 12. století. Na rozdíl od území v okolí severní části Vídeňské ulice a západní části ulice Polní, kde od 13. století pozorujeme sice redukované, ale archeologicky prokázané předměstské osídlení, nebyly předměstným výzkumem zjištěny žádné vrcholně středověké a raně novověké archeologické situace. Je pravděpodobné, že zkoumaný areál se stal okrajovou neosídlenou plochou využívanou jako zemědělské zázemí. Toto zjištění odpovídá i mladším mapovým podkladům, kde je námi zkoumaný prostor zakreslen jako polnost, a osídlení se koncentruje pouze při ulici Vídeňská.

Teprve v roce 1866 byl do prostoru plánované výstavby bytových domů rozšířen starobrněnský hřbitov (obr. 42). Ten se primárně rozkládal kolem kostela sv. Václava, který byl nejpozději na počátku 14. století vystavěn v prostoru dnešního parčíku u křižovatky ulic Vídeňská a Vojtova. Zatímco za josefínských reforem byl kostel zrušen (1784) a následně zbořen (1794), hřbitov byl i nadále využíván. Z písemných pramenů víme, že v tuto dobu nesloužil jen obyvatelům Starého Brna, Bohunic a Starého Lískovce, ale od roku 1784 také nově zřízené nemocnici v místě zrušeného kláštera dominikánek U sv. Anny, klášteru alžbětinek a klášteru milosrdných bratří. Neustálý nedostatek místa byl příčinou jeho opakovaného rozšiřování.

Na základě mapových podkladů lze odhadnout, že v době své největší rozlohy se hřbitov rozkládal na ploše tří hektarů, v celém prostoru plochy S2. Plochu přidanou k jeho areálu roku 1866, která se nachází v prostoru stavby, lze odhadnout na cca 7 000 m², prozkoumáno bylo 3 153 m² (obr. 39).

Archeologickým výzkumem byl zachycen východní okraj hřbitova, západní okraj by se dle mapových podkladů měl nacházet v archeologicky nezkoumaném prostoru mezi plochou S1 a S2, přibližně ve vzdálenosti 80 m od východního okraje. Jednoznačně

zachycen nebyl ani okraj jižní. Na základě informací z historických plánů ho lze předpokládat těsně za jižním profilem plochy S2, na němž byly sice ještě dokumentovány hrobové jámy, pravděpodobně se však jednalo o krajní řadu hrobů. Hřbitov s jistotou nepokračuje do prostoru ulice Sobotkovy.

Jeho plocha byla koncipována jako klasická řadová nekropole. Krátká doba užívání této rozšířené části (13–17 let) zabránila změnám v organizaci využívání prostoru. V terénu byly zachovány vzájemně se neporušující hrobové jámy uspořádané do pravidelných severojižně orientovaných řad. Mezi jednotlivými jámami byly pravidelné rozestupy (0,5–0,8 m). Přibližně stejná vzdálenost byla dodržována i mezi jednotlivými řadami hrobů; celkem jich bylo zachyceno 18. V každé řadě mohlo být až 53 hrobových jam. Hřbitov měl rovněž speciálně vyhrazené místo pro pohřbívání dětí.

Celkem bylo odkryto 611 hrobových jam s 1 243 pohřby. Pohřeb nebyl zachycen ve 14 hrobových jámách, přičemž pouze ve 4 případech bychom snad mohli uvažovat o záměrné exhumaci zemřelého.

Zemřelí byli standardně ukládáni v dřevěné rakvi v natažené poloze na zádech s hlavou k západu, nejčastěji přibližně doprostřed hrobové jámy. Z celkového počtu 1 243 dokumentovaných pohřbů bylo jako pietně uložených předběžně vyhodnoceno 792 jedinců. U 92 pohřbů se nebylo možné vyjádřit k poloze těla pohřbených. Situace, kdy byl v hrobové jámě uložen pouze jeden pohřeb, byla zachycena v 219 případech. Běžnou praxí však bylo opakované užití hrobové jámy k uložení dalších zemřelých (obr. 43). Dva pohřbení jedinci v jedné jámě byli zachyceni v 206 případech, tři jedinci ve 111 případech. Čtyři zemřelí byli do jedné jámy uloženi v 41 případech, pět jedinců ve 13 případech, šest jedinců ve 4 případech, dvakrát bylo zjištěno sedm zemřelých v jedné jámě a jednou dokonce osm jedinců v jedné hrobové jámě. Rakev byla na základě přítomnosti dřev identifikována v 764 případech. Pouze v jednom případě byla zjištěna i rakev kovová. I přes absenci zbytků dřeva z rakví mohly být dřevěné pohřební schránky identifikovány na základě dalších indicií. Jednalo se především o přítomnost kovových součástí dřevěných rakví – hřebíků a plechových křížů. Rakve rovněž zanechávaly ve dnech hrobových jam otisky nožek zatlačených do podloží tíhou nasypané zeminy.

Nemalá část dokumentovaných pohřbů vykazovala nepietní uložení. Za nepietně pohřbené lze považovat jedince uložené v jiné poloze, než je standardní poloha na zádech s hlavou k západu. Jedná se tedy o jedince v poloze na břiše, na boku, stejně jako o jedince sice ležící na zádech, avšak např. s nestandardní polohou končetin („rozhozené“ končetiny), nebo jedince uložené při krajích hrobové jámy. Za nestandardní lze pravděpodobně považovat také uložení zemřelého v poloze s hlavou k východu. Jedná se o nebožtíky, u kterých lze předpokládat ledabylé vhození, nebo vyklopení, zemřelého z pohřebních nosítek do hrobové jámy. Mnohdy je však těžké tyto jedince odlišit od pietně pohřbených, s jejichž těly mohlo být manipulováno při opětovném otevření hrobové jámy a snaze pohřbít dalšího zemřelého. Jako nepietní pohřeb bylo předběžně vyhodnoceno 359 pohřbů. V některých případech bylo takto „pohřbeno“ i více jedinců najednou nebo v minimálním časovém odstupu.

Výzkumem byl získán rovněž nemalý soubor předmětů hrobové a pohřební výbavy. Nějaký druh pohřebního mobiliáře byl zjištěn u 539 jedinců (tj. asi u 43 % pohřbených). K záměrné výbavě zemřelých patřily nejčastěji předměty osobní zbožnosti (kříže a jejich součásti, náboženské medailony, růžence a modlitební šňůry, kancionál) a předměty osobního charakteru související s odíváním a módou (šperky, součásti oděvů). V ojedinělých případech byly nalezeny i předměty denní potřeby, které bychom snad mohli spojit s náboženskými představami. Patří sem především předměty jako nůžky nebo náprstky. Velmi zajímavým nálezem byla snímatelná zubní protéza horního patra.

Další předměty byly získány ze zásepů hrobových jam. První skupinou jsou předměty, které byly původně součástí pohřební výbavy zemřelých. Při opakovaném otevírání hrobových jam docházelo k narušování starších pohřbů a tyto předměty byly ze své původní polohy přemístěny. Ve většině případů však není možné určit, ke kterému pohřbu tyto nálezy patří. Druhou skupinou nálezů jsou předměty, které jsou časově shodné s existencí hřbitova, a do výplní hrobových jam se dostaly z povrchu

při jejich zasypávání. K takovým předmětům můžeme přiřadit fragmenty květináčů, které snad byly původně součástí květinové výzdoby hrobů. Ve dvou případech byly ze zásepů hrobové jámy získány dýmky.

Zajímavým dokladem lékařského zájmu jsou stopy po patologicko-anatomické pitvě hlavy, která se projevuje snesením klenby lební sekčním řezem a která byla dokumentována u 269 jedinců.

Na starobrněnském hřbitově se přestalo pohřbívat v roce 1883, kdy byl nahrazen dnešním Ústředním hřbitovem. Archeologický výzkum doložil, že jeho část jižně dnešní Vojtovy ulice byla ještě před zrušením hřbitova zcela zaplněna. Přestože z archivních pramenů víme, že hrobová místa byla na hřbitově likvidována postupně ještě na počátku 20. století, v archeologicky zkoumaném prostoru nebyly exhumace zemřelých, až na zcela ojedinělé výjimky, doloženy. Zkoumaná plocha zůstala až do 30. let 20. století nevyužívána. Před 1. světovou válkou byla částečně narušena jen její severní část výstavbou komunikace v trase pozdější Vojtovy ulice. Od konce 30. let 20. století sloužil zkoumaný prostor jako zázemí autobusové vozovny Dopravního podniku. Četné recentní zásahy do archeologického terénu lze spojit právě s touto aktivitou.

Nouzový záchranný archeologický výzkum (akce A060/2020) byl vyvolán stavbou “Modernizace stávajících prostor haly SK TART Moravská Slavia Brno – přístavba a rekonstrukce” (Sedláčková 2021). Terénní výzkum související s přeložkou teplovodu proběhl ve dnech 29. 9. – 30. 9. 2020. Následovalo upozornění, že celá stavba se nachází v prostoru bývalého starobrněnského hřbitova a další zemní práce mohou tyto situace narušit. Vzhledem k plánovanému postupu při zakládání stavby však nebylo technicky možné provést záchranný archeologický výzkum tak, aby nedošlo ke zbytečnému narušení pietního místa hřbitova, ale také dalších archeologických terénů. Po jednání s příslušnými památkovými institucemi byl projekt založení stavby upraven tak, aby se minimalizovaly zásahy

Obr. 43. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Preparace jednoho z hromadných hrobů. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 43. Brno, Vojtova Street (A017/2017). Excavation of one of the mass graves. Photo by Archaia Brno z. ú.

Obr. 44. Brno, ulice Vojtova (A060/2020). Pohled do výkopu na exkavaci hrobových jam. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 44. Brno, Vojtova Street (A060/2020). View of the excavation of graves. Photo by Archaia Brno z. ú.

do cenných archeologických terénů. Ve dnech 6. a 7. 1. 2021 byl proveden dohled nad bagrováním výkopu retenční nádrže v prostoru mezi stávající sportovní halou SK TART Moravská Slavia Brno na východě a stadionem AC Moravská Slavia Brno na západě. Vzhledem k možnosti opětovného narušení pietního místa hřbitova, ale zároveň z technických a bezpečnostních důvodů a nemožnosti provést záchranný archeologický výzkum, byl také v tomto případě projekt pozměněn.

Geologické podloží je v dotčeném prostoru tvořeno kvartérními sprašemi a sprašovými sedimenty, jejichž svrchní část je ukončena oranžovým prachovým sedimentem, na který nasedá holocénní půda typu hnědozemě o maximální dochované mocnosti 50 cm. Pravěké ani raně středověké osídlení, známé z nejbližšího okolí, zachyceno nebylo.

V 19. století byl do tohoto prostoru rozšířen starobrněnský hřbitov, s jehož existencí souvisí většina dokumentovaných aktivit – s.s.j. 001–005. Svazek s.j. 001 představuje dorovnávkou terénu povrchu hřbitova, resp. úpravy hřbitovní cesty, která zde probíhala ve směru západ–východ. Jednalo se převážně o štěrkové až štěrkopísčité úpravy, lokálně proložené hlinitými vrstvami. Pohřební aktivity reprezentují s.s.j. 002–005. Jedná se o čtyři hrobové jámy zachycené jak jižně hřbitovní cesty s.s.j. 001 (s.s.j. 002 a 003), tak i severně od jejího průběhu (s.s.j. 004 a 005). Poslední dvě zmíněné nebyly blíže zkoumány, neboť jejich větší části se nacházely mimo dotčený prostor a nebyly již ohroženy stavebními pracemi (obr. 39, 44).

Všechny čtyři hrobové jámy měly obdélný půdorys a byly orientovány ve směru J–S. Délka hrobových jam s.s.j. 002 a 003 byla 2,2–2,3 m, šířka se pohybovala od 0,8 m do 0,6 m. Rekonstruovaná hloubka hrobových jam musela být minimálně 1,7 m. Exkavovány byly dva pohřby – s.j. 800 v hrobové jámě s.j. 500 (s.s.j. 001) a pohřeb s.j. 801 v hrobové jámě s.j. 501 (s.s.j. 003). Oba pohřby byly uloženy v dřevěných rakvích, v poloze na zádech, hlavou k jihu. U obou zemřelých byla zjištěna hrobová výbava (růženec, kovový kříž). Na základě mapových podkladů i starších archeologických zjištění můžeme říci, že hrobové jámy s.s.j. 002 a 003 pravděpodobně představují okrajovou, nejjižnější řadu hřbitova. Konstrukci ohrazení hřbitova se však zachytit nepodařilo.

Další aktivitu představuje s.s.j. 006, kterou by snad bylo možné spojit s drobnou vodotečí, resp. umělé vybudovanou odvodňovací rýhou, která dle mapových podkladů probíhala od západu přibližně v trase ulice Vojtova. Tuto možnost naznačují zvláště její písčité výplně. Rozsah zjištěné situace však nedovoluje jednoznačnou interpretaci.

Zachycené situace spojitelné se starobrněnským hřbitovem jsou drobným, ale cenným strůpkem k poznání jeho rozsahu i podoby. Zároveň je ale nutné poznamenat, že z etického hlediska by narušování pietního místa hřbitova nemělo být v dnešní době standardem při žádných výkopových aktivitách.

Literatura

- Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L. 2020: *Brno, Bytové domy Vojtova*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 17/2017. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.
- Kolařík, V. 2014: *Brno-Štýřice, Vojtova. Zjišťovací archeologický výzkum*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201602582. [cit. 2021-04-21]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-201602582>.
- Sedláčková, L. 2021: *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě "Brno, Vojtova – Modernizace stávajících prostor haly SK TART Moravská Slavia Brno – přístavba a rekonstrukce"*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A060/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A rescue excavation conducted in 2017–2019 in connection with the construction of apartment houses in Vojtova Street in Brno (Štýřice cadastral area, Brno-City District) uncovered, among other things, part of an early medieval settlement from the Late Hillfort Period (Fig. 39–41) and the latest part of the Old Brno cemetery from 1866–1883 (Fig. 42, 43) with 1,243 burials.

In 2020, another rescue excavation, also in Vojtova Street, examined two more graves from the same part of the cemetery and uncovered a cemetery road leading in the east-west direction (Fig. 39, 44).

Jiří Grünseisen, Václav Kolařík, Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)
Ul. Dornych, Plotní, Zvonařka, Úzká, Spěšná, Kovářská, Svatopetrská, parc. č. 1115/1, 1018/10, 1018/2–1018/4.
 Novověk. Předměstí. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
 Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1848931N, 16.6185372E

Záchranný archeologický výzkum v Brně na ulicích Plotní, Dornych, Zvonařka, Spěšná, Svatopetrská a Kovářská, vyvolaný úpravou ulic a nové tramvajové trati, pokračoval i v roce 2019 a 2020 (AMČR; obr. 45). Sledovány byly hlavně páteřní kanalizační trasy, trasy kabelovodů a plošné skřívky plání ulic.

V roce 2019 patřila mezi nejzajímavější situace na dvou místech zachycená trasa Svrateckého náhonu na křižovatce ulic Přízova a Dornych a na ulici Dornych při křižovatce s ulicí Úzká. Navázali jsme tedy i na výzkum Svrateckého náhonu v areálu bývalé Vlněny, kde byla jeho trasa exkavována v délce více než 100 m. Potvrdilo se, že i v těchto místech byl náhon vydřeven za pomoci svislých stojek a za nimi umístěnými fošnami a že měl několik fází vydřevy. Na parkovišti na parcele č. 1018/10 byly ve výkopech pro kabelovod, vedoucích od bývalého Svrateckého náhonu směrem na sever, zachyceny podlahy novověkých domů historické zástavby, včetně cihlového sklepa porušeného při stavbě. Podloží a starších vrcholně středověkých situací zde nebylo vůbec dosaženo. Na křižovatce ulic Dornych a Úzká, byla dokumentována základová zdiva postavená na dřevěných pilotech, která tvořila výztuž nejmladšího levého břehu Svrateckého náhonu (obdobně jako v areálu Vlněny), kterému se přezdívalo brněnské nebo malé Benátky. V jižní části parkoviště (parcely č. 1018/2–1018/4) byla na pravém břehu náhonu, za základovou zdí budovy, zachycena novověká cihelno-kamenná studna (obr. 46) a dále jižněji byl sledován poměrně mohutný odpadní horizont, patrně prostor mezi historickou cestou na ulici Dornych a trasou Svrateckého náhonu. Dále byly zachyceny mohutné náplavové vrstvy. Při skřívce pláně jižně od ulice Spěšná (budoucí pokračování ulice Kalová) byla zachycena a dokumentována základová zdiva domů, včetně jímek a parcelních zdí. V dalších výkopech stavby byla sledována přítomnost půdního horizontu a s pomocí geologů také trasa staršího koryta vodoteče (štěrkové terasy).

V roce 2020 byly při sledování skřívky plání na ulici Dornych a Plotní zachyceny a dokumentovány základy domů historické zástavby z 19. století, např. v severní části ulice Plotní, včetně sklepů, základů pro schodiště či jímek (obr. 47). V posledních výkopech páteřní kanalizace na ulici Plotní byl registrován půdní horizont a starší geologické situace (štěrkové terasy a trasa staršího koryta vodoteče). Na ulici Zvonařka byla pak